

“HEM DE PASSAR DE LA MÀ D’OBRA AL CERVELL D’OBRA”

JOSEP JANÉ SOLÀ, ECONOMISTA, PROFESSOR UNIVERSITARI I PIONER DE LA CIUTAT GLOBAL

RAFAEL JORBA I CASTELLVÍ
JOAQUIM SOLÉ I VILANOVA

Josep Jané i Solà va néixer a Igualada el 21 de juny de 1936. Catedràtic de Política Econòmica de les universitats de Màlaga i Barcelona, va ser el primer deixeble del professor Fabià Estapé que va obtenir una càtedra universitària. Ha estat professor de milers d’economistes, assessor del govern d’Adolfo Suárez durant la transició democràtica, pioner sobre els estudis de turisme, fundador d’un banc per a la petita i mitjana empresa, divulgador als anys setanta de la informació econòmica des del suplement de *La Vanguardia* que fa escola... Ara continua practicant l’ofici de pensar. Resumeix el repte de futur, en clau local i global, amb una sentència: “Hem de passar de parlar de la mà d’obra a parlar del cervell d’obra: la indústria, necessitada de mà d’obra als segles XIX i XX, deixa avui pas a la terciarització, necessitada de formació i de gent que pensi, o sigui de cervells d’obra.”

Heus aquí la seva conversa amb la *Revista d’Igualada*.

—Què recordeu de la vostra infantesa —vau néixer un mes abans de l’esclat la guerra civil— a cavall entre Igualada i Castellolí?

—Sortim immediatament d’Igualada, on es queda el meu pare. La mare, amb una tieta i un oncle, i tres nens —jo era el més petit— anem a parar a can Solà, una casa de pagès entre Castellolí i el Bruc. És a dir, la casa que es troba a dalt del coll del Bruc, sobre els túnels... Vivíem en una casa del costat de la masia, com si ja fossin els temps moderns, per a estiuejants, però no teníem ni aigua ni llum ni res. Hi vam estar tres anys; tota

la guerra. I després, en acabar la guerra, vam anar a Castellolí, on hi vaig estar fins als sis anys.

—Expliqueu sovint una anècdota d’aquells temps...

—Sí. Jo era un nen molt feliç. Estava al mig del bosc, amb conills, perdus... I el meu amic era el fill del *peón caminero* que hi havia a la caseta de quan s’acaben els revolts de can Lluçà, al coll del Bruc. Baixàvem per la carretera com a bojós, amb un patinet fet amb quatre coixinets, i jo que era el petit a davant de tot, i un altre al revolt dient: “*No puja ningú!*” Ho recordo com una època francament feliç. I l’anècdota és que un dia amb un amic vam calar foc al bosc, que de seguida es va apagar, però ens van castigar. Ens van agafar per l’orella i ens van dir: “*A partir d’ara, i com a càstig, anireu a l’escola*”. És a dir, que jo he entrat a l’escola castigat. Hauria d’haver estat traumatitzat per tota la vida... Quan jo veig que actualment els psicòlegs, els pares, les mares, es preocupen per quin índex d’intel·ligència té un nen de tres anys... Fins a sis anys, deixi’l jugar! Jo hauria d’haver estat un fracassat, perquè fins a sis anys no em van portar, castigat i per l’orella, a l’escola nacional de Castellolí. Després, als set anys, vaig anar a Igualada, als maristes. Recordo que feia un fred que pelava i que a anàvem a bufetades amb els de *can Colapi*...

—A quin carrer d’Igualada vivíeu?

—A la Rambla de Sant Ferran, número 49. Vaig néixer al número 2 del mateix carrer, a la casa que fa cantonada amb la plaça de Sant

Agustí, pujant per Sant Ferran a l'esquerra... Hi ha una altra anècdota. Uns anys després, quan jo ja vivia a Barcelona, l'ajuntament va expropiar la casa dels meus avis (Sant Ferran, 49) perquè hi havia nascut el general Vives, l'introduïdor de l'aviació a Espanya... Estic parlant de l'any 1948 o 1949. Els meus avis van haver de marxar perquè l'ajuntament hi volia fer un museu de l'aviació i, fins avui, no s'ha fet el museu i ha estat un magatzem dels capgrossos; l'han enderrocat i ara és un solar, que jo sàpiga... A resultes d'això, el meu oncle Marià Solà i Riba, que era mecànic, es va aficionar a l'aviació i fou un dels impulsors del camp d'aviació que hi ha entre Igualada i Òdena. D'aquella expropiació li va venir una autèntica fal·lera per l'aviació. D'alguna cosa va servir!

—**Com recordeu la vostra arribada a Barcelona?**

—Tenia vuit anys. Vaig tenir la sort, en el tema de l'ensenyament, de trobar un mestre, que encara viu a València, que es diu Manuel Vela Pastor. Em va ensenyar a estudiar i a no haver de memoritzar. Ens donava classes d'àlgebra, on els números se substitueixen per lletres, que per a un nen és una cosa horrorosa. Però vam acabar multiplicant i dividint amb lletres, i a més contents i entenent-ho. Després derivades, integrals i comptabilitat... Jo, la comptabilitat que tota la vida he aplicat, fins i tot quan he estat assessor de ministres, me la va ensenyar Manuel Vela Pastor quan tenia 14 o 15 anys... I quan ell va guanyar una plaça a València, jo el vaig substituir donant classes, als 17 o 18 anys, a l'Acadèmia Jaumà.

—**Fem un salt als anys d'universitat. Vau ser el primer deixeble del professor Fabià Estapé que va obtenir una càtedra universitària. És pot parlar de la generació Estapé?**

—Jo crec que no hi ha una generació Estapé, n'hi ha moltes. Estapé ha tingut moltíssims alumnes. El que passa és que Estapé, que és historiador amb majúscules, sobretot del pensament econòmic, venia de ser professor d'Història del Dret, i va estar quatre anys anant i venint de Saragossa amb

tren, fins que a Barcelona va sortir una càtedra de Política Econòmica que, segons explica a les seves memòries, "*jamás fue la por mí deseada*". El vam tenir de professor a primer, l'any 56, i després va arribar aquí al curs 1960-61. Jo havia fet la *mili* pel mig. No vaig voler fer milícies perquè a mi no ha aconseguit posar-me ni un galó l'exèrcit del Franco! Soldat de segona hi vaig entrar perquè no hi havia més remei, i soldat de segona en vaig sortir, malgrat alguns intents de fer-me *cabo*... Això em va permetre no perdre cursos. Amb l'Estapé vaig fer quart i cinquè, però quart al juny i cinquè al setembre... Van arribar l'Estapé i el catedràtic de Teoria Econòmica José Ramón Lasuén. La nova facultat d'Econòmiques havia començat rellogada, físicament, a la facultat de Dret, i els professors tots eren de Dret, de Filosofia, d'Història... Economistes, economistes, no en vam tenir fins a quart, quan van arribar en Lasuén i l'Estapé, que malgrat el que diu, sap molta economia.

—**Tornem a la generació Estapé...**

—Ell es va trobar amb la tercera promoció de la nova facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales, que portàvem la lletra de l'alfabet grec *gamma*. Era una promoció, des de tots els punts de vista, molt inquieta. Vam encaixar molt bé amb ell. A posteriori, Estapé ha tingut moltes més promocions —35.000 alumnes—, però la que ell sempre cita és la *promoció gamma*, perquè li va impactar i perquè nosaltres el vam impactar a ell; va haver-hi una mena de simbiosi... A mi em va cridar a Política Econòmica i va ser una sorpresa enorme perquè les meves millors notes, de matrícula, eren Estadística, Matemàtica, Econometria, Comptabilitat... Em vaig decidir a anar-hi, perquè la matemàtica és un gran instrument i, en canvi, la política és la vida real i a mi m'agrada actuar, canviar el món...

—**I "baixar al carrer", dieu a vegades?**

—Sí, els professors universitaris cal que baixin al carrer, perquè jo, més que canviar el món, en plena efervescència del Maig del 68, deia als meus alumnes de Màlaga: "*Més que fer la revolució, sabeu què hem d'aconseguir? Que el fanal de davant de*

casa tingui bombeta i s'il·lumini, que les escombraries es recullin, que els nens tinguin guarderia... Perquè si tothom ho fa, el món canviarà."

—**D'aquesta generació gamma quins noms podríeu citar?**

—Per exemple, l'Ernest Lluch, Marcel·lí Costafreda, Josep Marull, Pere Vicens Rahola, Josep Maria Muntaner Pasqual, Salvador Condominas, Joan Martínez Alier, Ferran Mir Estruch, Antonio Santillana del Barrio, etc.

—**De la Universitat podríem fer el pas a la política. L'any 1976, quan començava la transició espanyola, vau formar part del consell assessor del primer govern d'Adolfo Suárez, al costat dels també professors Enrique Fuentes Quintana, Luis Ángel Rojo, José Ramón Lasuén i Joan Sardà Dexeus...**

—Jo era el secretari del consell assessor perquè, com que era el més jove, em tocava ser-ho.

—**Què recordeu, d'aquella època?**

—Moltes coses. Recordo diverses coses molt importants per a mi i més encara en aquests moments en què l'expresident Suárez està malalt. Primera, aplico el que una vegada més he explicat a classe: quan tu fas política econòmica, política fiscal, o la que sigui, hi ha *fins i mitjans*. Per què ens crida el president Suárez? Perquè l'economia anava molt malament; l'any 77 hi va haver una inflació del 25%. Jo, per explicar-l'hi a Adolfo Suárez, em treia un bitllet de l'època, agafava unes tisores, en tallava una quarta part i li deia: "*Esto es lo que vale ahora tu dinero*".

—**Es pot dir en aquest sentit que vostès van ser els inspiradors dels anomenats Pactes de la Moncloa?**

—Aquests pactes es van fer després, però evidentment n'èrem els inspiradors. Jo havia viscut als anys 60 a Suècia, on hi havia un sistema que eren els pactes. En aquest país, que era molt social i d'esquerres, feien tanmateix una cosa: es reunien el govern, els sindicats i la patronal, i pactaven les grans macroxifres. Una vegada pactat això, dins d'aquest marc, es podien fer vagues, declarar locauts, però sempre dintre d'aquest marc. No fitem l'economia

enlaire! Aquesta idea del pacte com un instrument de política econòmica, jo la vaig començar a explicar a la facultat l'any 72 o 73. És a dir, i em sap greu de parlar de mi mateix, que quan jo m'incorporo al seu equip d'assessors, defenso aquest sistema... "*¿Qué hay que hacer?*", deia en Suárez. "*Pues subir los tipos de interés, encarecer el precio del dinero*", li responien. I ell no ho feia. Aleshores sortíem, i encara recordo una frase del catedràtic d'Hisenda Pública i després ministre d'Economia, Enrique Fuentes Quintana, que deia: "*Es que hacerle entender la economía a este individuo es como hacerle entender el relieve a un ciego*". I jo els deia que no s'equivoquessin, en Suárez és un polític i l'economia, per ell, no és el fi sinó un mitjà per obtenir una transició pacífica; el fi polític estava per sobre. En aquells moments la política era absolutament prioritària. He dit fa poc que la transició política en pau es va fer a costa de l'economia, i jo ho entenc perfectament. Els teòrics no ho entenien, perquè estaven encasellats en els tipus d'interès i la política monetària... Després ja, l'any 78, fan els Pactes de la Moncloa per evitar que s'ensorrés tot, i això permet l'estabilització, el relançament de l'economia i la primera gran reforma fiscal.

—**I una pregunta, per acabar aquesta experiència política: ¿per què no vau fer el salt de la política econòmica a la política política, és a dir, a la política activa?**

—Perquè mai no em van oferir el lloc o el ministeri que m'interessés...

—**Però us van oferir un ministeri?**

—Diverses vegades. S'explica en diferents llibres que em van oferir el ministeri de Treball, el de Comerç, etc.

—**Quin ministeri us hauria agradat, doncs?**

—M'hauria agradat molt el de Foment o Obres Públiques. Jo he tingut sempre la idea que Espanya era un país mal engiponat des d'un punt de vista de carreteres, de ferrocarrils, d'infraestructures... Com que jo havia viscut molts anys a fora, tenia l'obsessió, i encara la tinc, que en el moment en què Espanya es transformi en un únic

mercat, farem avenços tremends. En posaré dos exemples. Faig un salt, però no me'n voldria oblidar. El primer és: anem a Igualada, tenim la N-II que està desdoblada, tenim l'autopista de Manresa que arriba a Manresa i es mor, estem embussant sempre Martorell... Escolti, entre Viladecavalls i Abrera només hi ha 11 quilòmetres; facin una autopista entre Viladecavalls i Abrera, i automàticament sortiran molts més cotxes pels túnels cap a Viladecavalls i Abrera per anar cap a Lleida i desembussarem l'haver de passar per Martorell. Fa vint anys que ho vaig dient, però tampoc no me'n fa cas ningú, és obvi... L'altre exemple és el tema de l'aeroport; també fa anys que vaig dient, i ho tinc escrit, que l'aeroport de Barcelona ha de ser un aeroport regional, per a vols europeus; per a vols intercontinentals és impossible... Han fet la tercera pista i ara surten els de Gavà i es queixen... Era evident que passaria, perquè no pots posar avions grossos enmig d'una ciutat. Hi ha un tros a Catalunya per on hi passa l'AVE i per on hi passa l'autopista; està a trenta minuts de Barcelona... És el Pla de Santa Maria. Sabeu què hi ha, al Pla de Santa Maria? Ametllers, no hi ha cap casa, és immens. Entre Valls i les muntanyes pots fer-hi un aeroport intercontinental per a avions d'aquests immensos. Repeteixo, l'AVE i l'autopista passen per allà. Com és que no se'ls acut? L'aeroport del Prat ja està bé per anar a Madrid o fins i tot a París, però per anar als Estats Units agafi l'AVE o l'autopista i vagi al Pla de Santa Maria... Ho vaig dir un dia a *La Vanguardia* en una entrevista.

—Vau ser pioner en estudis sobre turisme als anys seixanta i va crear, quinze anys després, un centre de turisme d'hivern que és el Boí Taüll Resort. Avui, quan Catalunya veu enfonsar-se o deslocalitzar-se part de la seva indústria, ¿creieu que el turisme és la indústria del futur en aquest món cap a la terciarització?

—No és el turisme; és la terciarització. Que tu puguis estar en el teu ordinador en el món, per exemple, del disseny, de la moda, del periodisme, a casa teva, en un lloc que t'agrada, i continuar

treballant... Significa tenir el concepte que anem cap a un món de serveis i de terciarització, en el qual tot el que és tenir cura de la gent gran, tot el que és turisme i tot el que és oci, triomfarà... És a dir, passem de la mà d'obra al cervell d'obra; hem de parlar del cervell d'obra... Amb les mans ja no es fa res, ni a les fàbriques. Manen robots i vol dir que el robot algú l'ha imaginat. És molt important aquest canvi des d'un punt de vista de política, d'estratègies, de futur, etc. També tinc una altra expressió, que he utilitzat moltíssim, que és que en economia anem d'un món d'ignorants —iestic parlant de la població— a un món d'entesos. És a dir, hi ha un fenomen d'alfabetització econòmica que fa que tot et canviï, però els que han après dels llibres en la facultat estan aplicant encara instruments i mètodes d'altres èpoques... Una vegada els vaig dir als alumnes: podeu anar a la biblioteca i fer una pila aquí per Sant Joan i cremar tots els llibres, perquè són llibres molt interessants però només des d'un punt de vista històric.

—En aquest marc de la terciarització, com està Catalunya?

—Està molt ben situada, perquè Catalunya té unes característiques privilegiades. Per què volen venir aquí, per exemple, els executius? Doncs perquè volen llocs on es visqui bé, i a Catalunya s'hi viu bé. Des del punt de vista que tens les muntanyes, l'esquí, el mar, un clima, la gastronomia i unes infraestructures mínimes que li donen un cert nivell. Li falta, insisteixo, el gran aeroport. És bàsic fer-lo ara. Per a l'any 2015. Això que estan dient de guanyar terreny al mar, li he sentit a dir jo al Maragall, al Piqué, i caus d'esquena... Si us poseu d'acord en això, estem morts. I que consti que jo celebri que els de Gavà hagin començat a frenar el tema.

—Teniu també experiència per haver creat el Banc de la Petita i Mitjana Empresa amb més de 450 treballadors, i haver-ne portat el timó durant més de vint anys. Per què a Catalunya les caixes d'estalvi han reeixit més que els bancs?

—Perquè les caixes d'estalvi no han tingut fins ara la problemàtica, i no vull dir que vingui,

de les lluites internes entre grups capitalistes. Com que no disposen d'una cosa que és elemental en el capitalisme, que forma part de les regles del joc, no han d'afrontar que un dia vingui un soci i et digui "jo tinc el 51%" i s'ha acabat el bròquil... Això ha passat en tots els bancs. I a part d'això, en alguns casos que coneixeu, els bancs han pagat també els plats trencats d'una mala relació política amb qui mana, que és Madrid. Això és el cas del Banc Catalán de Desarrollo, del Banc de Barcelona i d'altres que ja són història. Les caixes no s'han enfrontat perquè no han tingut aquests problemes que té el capitalisme i que formen part de les regles del joc. És a dir, qui té més, mana. Com que no tenen capital, això les ha salvat... Què ha passat, per exemple, a Itàlia?: les caixes d'estalvi, que eren com les d'aquí, fa vint anys que les van transformar en fundacions i societats anònimes, i ja no en queda ni una. Van anar fent ampliacions de capital i avui en dia ja són dels bancs. Ha passat al revés que aquí, on els bancs són de les caixes; allà les caixes són dels bancs... A més a més, el model espanyol és l'últim que queda a Europa. Jo, en aquest *modus operandi*, li preveig un canvi a llarg termini.

—**Fem un salt a la comarca de l'Anoia. Com heu vist la comarca i la seva capital, Igualada, des de la distància?**

—Hi he anat sovint. M'han convidat a fer-hi conferències. L'última va ser el 2001. Ara fa bastant temps que no hi vaig. Però la veig amb força dinamisme. Quan era més jove, em preocupava el fet de dir que per l'esperit a la Conca d'Òdena s'ha arribat a fer una indústria que necessita molta aigua i no n'hi havia, que necessita molta pell i no n'hi havia... Simplement et demostra allò que és capaç de fer l'home. S'han fet a més coses molt ben fetes, i no sé qui les ha fetes, com per exemple els polígons industrials als anys setanta. S'ha aprofitat del fet d'estar, avui en dia, a mitja hora de Barcelona. A Barcelona, les indústries que estaven abans pels carrers de la ciutat havien de sortir i algú les havia de recollir. Això ho han fet molts

—Sabadell, Terrassa, Granollers—, però Igualada també. Els polígons industrials que s'hi han fet crec que són fantàstics perquè són immensos...

—**Però s'han quedat curts perquè ara s'adonen que estaven en un punt molt estratègic davant del mapa de Catalunya.**

—Sí, i del mapa d'Espanya. Jo crec que a Catalunya hem de tenir la idea de la Catalunya ciutat. Catalunya és Holanda. Jo he viscut a Holanda, i allí estàs mitja hora per anar d'un lloc a l'altre i tant te fa que el teu fill visqui aquí o visqui allà, o vagi a la universitat aquí o allà. Per això parlava abans del ministeri de Foment... El cas de la Panadella és d'autèntic Codi Penal, aplicable a ministres, consellers i altres, perquè hi han mort quatre-centes o cinc-centes persones i hi ha hagut dos mil disminuïts per vint anys de retard en una carretera de vint quilòmetres. Jo havia escrit que, en el sistema de la Panadella, que coneixeu bé, quan discutien si per la vall de Sió o la Panadella, s'hauria d'haver fet una cosa: dos carrils per la vall de Sió cap a Madrid i dos carrils cap a Barcelona que són els antics, que serien per als qui realment paren a la Panadella. Primera, hauria estat més barat, i segona, tots contents... Han tardat vint anys, han mort cinc-centes persones i els dos mil disminuïts, que des d'un punt de vista econòmic i social té encara un cost molt més elevat.

—**Tornant a Igualada. Les infraestructures van arribar tard al segle XIX (tren) i al segle XX (carreteres i autovia)... Quina és la gran infraestructura de futur que necessitaria l'Anoia?**

—El mateix que he dit de Catalunya: un aeroport internacional, com Déu mana, en un lloc que no molesti ningú i que estigui també a mitja hora d'Igualada: l'aeroport del Pla de Santa Maria... Del Pla de Santa Maria a Igualada, passant per Santa Coloma de Queralt, n'estaríem prou a la vora. No anem a la globalització? L'aeroport també s'ha banalitzat; els viatges amb avió han passat de ser una cosa d'elit a la banalització. Passa amb tot. Hi ha una corba que jo he explicat molt sovint a la facultat que és la banalització dels béns

i serveis. Abans, per exemple, els fons d'inversió només els tenien els rics, ara els té tothom, també els de pensió, els cotxes...

—Al segle XX l'activitat econòmica d'Igualada i rodalia s'ha basat en una indústria (tèxtil i adob de pells sobretot) que ara s'està enfonsant. Quina creieu que és l'alternativa estratègica?

—Cervell d'obra! Enviar igualadins a fora a estudiar i que tornin després, i convidar gent de fora que vingui a Igualada a ensenyar, o gent formada a treballar. Formar; aquesta és la paraula clau del futur, i més en un món canviant. I l'ofici del futur també us el diré: pensar. Quin és el gran sector de desenvolupament de l'Índia? La informàtica, el cervell. Parlem de l'Índia i t'imagines les vaques: doncs no, avui l'Índia ja s'associa amb mà d'obra informàtica de *software*. Per què no ho pot fer també Igualada? Això és el que hem de fer. Començant de ben petits, cal que els nois i noies sàpiguen bé l'anglès, i també francès i alemany, i informàtica com a llenguatge de treball. A més els nens tenen un do natural; jo ho veig en les meves nétes... Igualada s'ha d'anticipar. Qui triomfa sempre? El qui s'anticipa.

—Acceptaríeu, com a camí de retorn fructífer a la vostra ciutat nadiua, formar part d'un consell assessor per tal d'impulsar projectes econòmics o universitaris en aquesta direcció —l'ofici de pensar— a Igualada i comarca?

—Jo no hi tinc cap inconvenient; ara estic jubilat i per tant, en teoria, tinc temps. Cap inconvenient, al contrari: roda el món i torna al born...

RAFAEL JORBA I CASTELLVÍ (Igualada, 1956) és periodista, treballa a *La Vanguardia* i ha publicat recentment *Catalanisme o nacionalisme: proposta d'una nova laïcitat* (2004). Per la seva banda, **JOAQUIM SOLÉ I VILANOVA** (Igualada, 1952) és doctor en Economia i catedràtic de Finances Públiques a la Universitat de Barcelona i ha publicat múltiples treballs. Tots dos són fundadors de la *Revista d'Igualada*.